

ชื่อวิทยานิพนธ์	บทบาทที่คาดหวังและที่เป็นจริงของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำต่อการจัดการน้ำในเขตชลประทานโครงการปิดตანი
ผู้เขียน	นายศานิต สุขขี
สาขาวิชา	ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน
ปีการศึกษา	2535

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นา และเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นาในด้านการจัดสรรแบ่งปันน้ำ ด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน ด้านการควบคุมดูแลรักษาระบบชลประทานในระดับไร่นา ด้านการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ในการใช้น้ำและด้านการกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับในการใช้น้ำ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ จำนวน 138 คน เลขานุการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จำนวน 138 คน และเจ้าหน้าที่ชลประทาน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบ ลิเคิร์ต (Likert Scale) เพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นา ว่าอยู่ในระดับใดและแตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยร่วมกับพนักงานสัมภาษณ์จำนวน 4 คน ทำการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำและเลขานุการกลุ่มผู้ใช้น้ำ จากแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามให้เจ้าหน้าที่ชลประทานตอบ โดยผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffé test for Critical Difference)

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทที่คาดหวังของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นาสองกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงทั้ง 5 ด้าน และบทบาททั้งสองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน ยกเว้นด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชลประทานตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ชลประทานกับบทบาททั้งสองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. บทบาทที่คาดหวังของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นา ตามความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ เลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำและเจ้าหน้าที่ชลประทานแตกต่างกัน 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่

2.1 ด้านการจัดสรรแบ่งปันน้ำ โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานมีความคาดหวังสูงกว่าเลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ด้านการตัดสินใจหาต่าง ๆ ในการใช้น้ำ โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานและหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำมีความคาดหวังสูงกว่าเลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ด้านการกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับในการใช้น้ำ โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานมีความคาดหวังสูงกว่าหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำและเลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนอีก 2 ด้านคือ ด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชลประทานและด้านการควบคุมดูแลรักษาระบบชลประทานในระดับไร่นา ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ

3. หัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำมีบทบาทที่เป็นจริงในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นา ตามความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ เลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำและเจ้าหน้าที่ชลประทาน แตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 - .05 ได้แก่

3.1 ด้านการจัดสรรแบ่งปันน้ำ ด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน ด้านการควบคุมดูแลรักษาระบบชลประทานในระดับไร่นา และด้านการตัดสินใจหาต่าง ๆ ในการใช้น้ำ โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานมีความคิดเห็นเห็นว่าหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ ได้ปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่มากกว่าความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ และเลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ด้านการกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับในการใช้น้ำ โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานมีความคิดเห็นเห็นว่าหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ ได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่มากกว่าความคิดเห็นของเลขานุกรการกลุ่มผู้ใช้น้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. สภาพปัญหาในการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นาที่พบมากที่สุด คือ การที่สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม หัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ คิดเป็นร้อยละ 22.08 เลขานุการกลุ่มผู้ใช้น้ำ คิดเป็นร้อยละ 29.69 และเจ้าหน้าที่ชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 41.67 ที่พบปัญหาในเรื่องนี้

5. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคและการปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นา พบว่า หัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ และเลขานุการกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 20.93 และร้อยละ 24.32 ตามลำดับ มีข้อเสนอแนะให้มีการประชุมชี้แจงและอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในเรื่องการใช้น้ำ เรื่องเกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มและนำไปทัศนศึกษาดูงาน ส่วนเจ้าหน้าที่ชลประทานส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 26.03 มีข้อเสนอแนะให้มีการปล่อยน้ำในเวลาที่เหมาะสมที่สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำต้องการใช้

ผลการวิจัยทำให้เกิดข้อเสนอแนะ สำหรับกรมชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา รัตตานิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยการจัดให้มีการประชุมวิเคราะห์คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างทั่วถึง จัดให้มีการฝึกอบรม นำสมาชิกหรือคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำไปทัศนศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้น้ำ การจัดการน้ำชลประทานในระดับไร่นาและมีการประชุมสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นประจำเพื่อให้ทราบปัญหา อุปสรรค และความต้องการของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการใช้น้ำชลประทาน ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานได้ทันที

Thesis Title Expected and Actual Roles of the Head of Water User Groups
in Managing the Water of the Pattani Irrigation Project
Author Mr. Sanit Sukke
Major Program Community Development Education
Academic Year 1992

ABSTRACT

This research was intended: (1) to investigate the expected and actual roles of the heads of water user groups in managing the irrigation water on farms; (2) to compare those expected and actual roles of the heads of water user groups in managing the irrigation water on farms in the five areas of water apportionment, coordination with irrigation workers, irrigation control and maintenance system on farms, decision-making of water use and supervision of water use in accordance with rules and regulations; and (3) to gather together issues and problems of and suggestions for the improvement of the operations of water user groups. The subjects under study consisted of 138 heads, 138 secretaries of water user groups and 30 irrigation workers under the Pattani Irrigation Project. The instrument for the data collection was a Likert-scale questionnaire concerning opinions on the expected and actual roles of the heads of water user groups in managing the irrigation water on farms. Based on the questionnaire, the researcher with 4 research assistants interviewed the heads and secretaries of water user groups, and distributed the questionnaire to and collected from the irrigation workers. Data were analyzed using t-test, one-way ANOVA and Scheffé test for critical difference.

The results indicated that:

1. The expected roles of the heads of water user groups in managing the irrigation water were higher than the actual roles in the five areas; and there was a significant difference in both expected and actual roles in all areas at .01 level. Only in the area of coordination with irrigation workers in both roles as perceived by irrigation workers was significantly different at .05 level.

2. The expected roles of the heads of water user groups in managing the irrigation water on farms as perceived by the heads and secretaries of water user groups and irrigation workers were significantly different at .01 level in these three areas, namely:

2.1 The irrigation workers perceived the expected roles in water apportionment higher than the secretaries of water user groups ($P < .05$).

2.2 Both the irrigation workers and the heads of water user groups perceived the expected roles in decision-making of water use higher than the secretaries of water user groups ($P < .05$).

2.3 The irrigation workers perceived the expected roles in supervision of water use in accordance with rules and regulations higher than the heads and secretaries of water user groups ($P < .05$).

However, there was no significant difference in the expected roles of the heads of water user groups in these two areas, namely. Coordination with irrigation workers and irrigation control and maintenance system on farms.

3. The actual roles of the heads of water user groups in managing the irrigation water on farms as perceived by the heads and secretaries of water user groups and irrigation workers were significantly different.

in all five areas:

3.1 For the areas of water apportionment, coordination with irrigation workers, irrigation control and maintenance system on farms and decision-making on water use, the irrigation workers perceived the actual roles of the heads of water user groups higher than the heads and secretaries of water user groups ($P < .05$).

3.2 For the area of supervision of water use in accordance with rules and regulations, the irrigation workers perceived the actual roles of the heads of water user groups higher than the secretaries of water user groups ($P < .05$).

4. In managing the irrigation water on farms, 22.08% of the heads, 29.69% of the secretaries of water user groups and 41.67% of the irrigation workers agreed that a lack of cooperation in the water use operations on the part of the group members as well as violation of rules and regulations by the group members were the main problems most frequently encountered.

5. To cope with such problems of irrigation water management on farms, 20.93% of the heads and 24.32% of the secretaries of water user groups proposed the following suggestions: forums, Workshops and seminars on better and more appropriate use of irrigation water including rules and regulations of water use should be periodically provided to the group members. Field trips to other sites of water use projects should be also conducted among group officials and members. About 26% of irrigation workers suggested that a timely release of irrigation water to all members of water user groups be in line with their immediate needs of water for cultivation purposes.

As the results of the research implied, for all projects under the Royal Irrigation Department and related agencies concerning the development of water user groups, a number of good programs of wiser use of irrigation water should be set up and implemented accordingly. For instance, such programs should constitute orientation programs including workshops as well as seminars on the subject for every single official of water user groups; occasional field/educational trips to other project sites for better management of irrigation water on farms; and periodical forums of and for various water user groups should be highly recommended so that appropriate measures may be taken to solve the said problems and to meet the immediate needs of all concerned group members.